

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 Кафедра історії України
 Кафедра новітньої історії України
 Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин
 Кафедра джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних
 дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Проректор з науково-педагогічної
 та навчальної роботи
 _____ О.І.Гура
 «27» квітня 2017 р.

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	БАКАЛАВР	МАГІСТР
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	032 Історія та археологія	032 Історія та археологія
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА	Історія	1. Історія 2. Архівознавство
ОСВІТНЯ КВАЛІФІКАЦІЯ	Бакалавр історії та археології	Магістр історії та археології
ПРОФЕСІЙНА КВАЛІФІКАЦІЯ		1. Історик. Викладач історії 2. Архівознавець. Викладач історії

Запоріжжя, 2017

РОЗРОБЛЕНО кафедрами історії України, новітньої історії України, джерелознавства, історіографії та спеціальних дисциплін історичного факультету Запорізького національного університету

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Кривко І.М., доцент кафедри історії України, кандидат історичних наук; Тощев Г.М., доцент кафедри історії України, кандидат історичних наук, доцент; Терно С.О., професор кафедри історії України, доктор педагогічних наук, доцент; Турченко Г.Ф., професор кафедри історії України, доктор історичних наук, професор, Гвоздик В.С., доцент кафедри новітньої історії України, кандидат історичних наук, доцент; Маклюк О.М., доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, кандидат історичних наук, доцент; Нестеренко Л.О., професор кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин, кандидат історичних наук, доцент; Білівненко С.М., доцент кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін, кандидат історичних наук, доцент.

ОБГОВОРЕНО ТА РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ КАФЕДРАМИ історії України «23» березня 2017 р., протокол № 10; новітньої історії України «23» березня 2017 р., протокол № 08; всесвітньої історії та міжнародних відносин «15» березня 2017 р., протокол № 08; джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін «25» березня 2017 р., протокол № 9.

Завідувач кафедри історії України
Доктор історичних наук, професор _____ С.Р.Лях

Завідувач кафедри новітньої історії України
Доктор історичних наук, професор _____ Ф.Г.Турченко

Завідувач кафедрою всесвітньої історії та міжнародних відносин
Кандидат історичних наук, доцент _____ О.М. Маклюк

Завідувач кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін
Кандидат історичних наук, доцент _____ Ю.І. Головка

Схвалено науково-методичною радою історичного факультету
Протокол від «30» березня 2017 р. № 8.

Голова НМР факультету _____ І.М. Кривко

ВСТУП

Наскрізна програма практики є основним навчально-методичним документом, що забезпечує комплексний підхід до організації практичної підготовки, системність, безперервність та послідовність змісту і завдань навчальних і виробничих практик спеціальності 032 Історія та археологія освітньої програми «Історія».

Наскрізна програма практичної підготовки складена на основі освітньо-професійної програми (Пр. №__ від _____ Вченої ради ЗНУ) та відповідає стандартам вищої освіти спеціальності 032 Історія та археологія.

Комплекс навчальних і виробничих практик спрямований на формування умінь, навичок, компетенцій, що відповідають кваліфікації, яку отримує здобувач вищої освіти на кожному освітньому рівні та дає можливість займати відповідні посади

Ступінь вищої освіти	<u>бакалавр</u>
Спеціальність	<u>032 Історія та археологія</u>
Спеціалізація (за наявності)	<u>Історія України, всесвітня історія, джерелознавство, історіографія та спеціальні історичні дисципліни</u>
Освітня програма	<u>Історія</u>
Професійна кваліфікація (за наявності)	<u>Бакалавр історії. Вчитель історії</u>

№ п/п	Вид практики	Обсяг кредитів	Місце проведення практики (організації, підприємства, установи)	Первинна посада, за якою проходить практика	Вміння, (компетентності, якими повинен оволодіти студент)
1	Навчальна археологічна практика	5	Могильник Мамай-Гора (с. Велика Знам'янка Кам'янсько-Дніпровського району Запорізької області) Пам'ятка Мечеть-Могила (с. Юрківка Оріхівського району Запорізької області)	Археолог	Здатність аналізувати основні тенденції дослідження пам'ятника. Вміння узагальнювати висновки попередників. Здатність оволодіти навичками розкопок. Здатність давати характеристику розкопаних об'єктів. Вміння здійснювати замальовку досліджених самотійно комплексів. Вміння вести польовий щоденник. Вміння користуватися необхідним інвентарем.
2	Навчальна музейно-архівна практика	5	Запорізький обласний краєзнавчий музей	Експерт з комплектування музейного та виставочного фонду, зберігач експонатів, зберігач	Здатність працювати з літературою і музейними експонатами. Вміння проводити екскурсії. Вміння працювати з обліково-довідковим апаратом архіву. Вміння виявляти,

			Державний архів Запорізької області	фондів Архівіст	обробляти і систематизувати архівні документи. Вміння аналізувати архівні документи для подальшого використання їх в ході виконання науково- дослідної роботи. Здатність застосовувати новітні методи фондової та експозиційної роботи. Вміння проводити опис експонатів та архівних справ.
3	Навчальна педагогічна практика	4	Загальноосвітні навчальні заклади м.Запоріжжя	Помічник вчителя	Вміти застосовувати різні методи й прийоми ведення навчально- виховної роботи, спираючись на засоби навчання як на уроках, так і в позаурочний час. Здатність вести методичні дослідження. Вміння працювати з науково-методичною літературою.
4	Навчальна етнографічн а практика	5	Села Запорізької області	Етнолог	Володіти методикою проведення етнографічного опитування. Вміння створювати транскрипт опитування за академічними вимогами та переведення його в науково- популярну форму. Вміння проводити аналітичну роботу по результатам експедицію, формувати бачення етнографічної палітри регіону, що досліджується.
5	Виробнича педагогічна практика	7	Загальноосвітні навчальні заклади м.Запоріжжя	Вчитель- стажист середнього навчально- виховного закладу	Здатність застосовувати різні методи й прийоми ведення навчально- виховної роботи, спираючись на засоби навчання як на уроках, так і в позаурочний час. Вміння готувати й проводити уроки різних типів.

сформувати уміння вести психолого-педагогічні дослідження, аналізуючи уроки вчителів історії та інших предметників; студенти внаслідок початкової педагогічної практики мають засвоїти уміння аналізувати результати власної діяльності й відчувати потребу до самовдосконалення і самоосвіти.

Навчальна етнографічна практика. Мета практики полягає у поглибленні та закріпленні теоретичних знань студентів з української етнології, набуття практичних навичок із збирання, комплектування, описування, визначення цінності, зберігання та використання етнографічних матеріалів. Завдання практики: навчити студентів методиці проведення польової етнографічної роботи; набуття студентами навичок організаторської роботи; зібрати фольклорно-етнографічний матеріал, задокументувати його і ввести у науковий обіг; отримані студентами на практиці навички самостійної роботи повинні стати основою для широкого їх використання під час самостійної трудової діяльності.

Виробнича педагогічна практика. Мета практики – оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі майбутньої професії, формування у них на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності. Завдання практики: опанування студентами сучасними технологіями навчання і виховання; формування умінь складати план-конспект уроку, сценарій виховного заходу; сформувати уміння формулювати триєдину дидактичну мету, розробляти механізм її досягнення, встановлювати рівень досягнення, проводити корекцію знань, цілей та методики навчання; засвоєння умінь використовувати проблемні методи навчання, розвивати історичне мислення в учнів; засвоєння умінь формувати систему наукових понять у учнів середньої школи на уроках історії; вироблення у майбутніх вчителів педагогічних умінь і навичок (планування і проведення уроків різних типів, підготовка наочності, проведення консультацій щодо написання рефератів, організація індивідуальної роботи з учнями, проведення виховних заходів); засвоєння методики формування методологічної культури в учнів на уроках історії; закріплення і вдосконалення умінь аналізувати уроки історії; формування умінь складати психолого-педагогічну характеристику на учня; вдосконалення умінь вести щоденник педагогічних спостережень; засвоєння методики культурно-освітньої роботи з пропаганди історичних та краєзнавчих знань, організації позашкільної роботи; набуття навичок роботи класного керівника й умінь самостійно вести виховну роботу; формування умінь готувати методичний матеріал; вести методичні дослідження.

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Навчальна археологічна практика. Практика починається з вивчення об'єкту досліджень. В процесі цієї роботи студенти знайомляться з стратиграфією шарів та отримують уявлення про четвертинну геологію, про сучасні методи польових досліджень, про застосування методів різних наук у археології, про правила фіксації матеріалів. Велике значення має також знайомство з звітною документацією експедиції минулих років розкопок.

У перші дні польової археологічної практики студентам читаються лекції про новітні досягнення української та закордонної археології у вивченні того чи іншого періоду України, про наслідки розкопок минулих років. Проводиться розбивка нового розкопу, у процесі якої практиканти знайомляться з основними правилами археологічних робіт взагалі. Велика увага надається при цьому правилам безпеки у польових умовах.

Після зняття верхнього шару ведеться дослідження культурного шару. У ході цих робіт студенти фіксують та визначають будівельні залишки, речовий та кістковий матеріал, складають плани залишків землянок або будівлі, поховань, інших комплексів, проводять нівеліровку розкопу, уточнюють стратиграфічне положення різночасових матеріалів, досліджують склад побутових комплексів, що фіксують у записах, фото, схемах. Також ведеться камеральна обробка та консервація, шифровка знайдених артефактів, консервація речей для вивчення у лабораторних умовах. Одночасно з цим студенти знайомляться з

сучасними методами ведення археологічних досліджень, з топографічними методами зйомки плану об'єкта, застосування методів геофізичних дисциплін у польових умовах.

Студенти виконують обов'язки лаборанта, несуть відповідальність за ту чи іншу ділянку роботи: самостійно ведуть польовий опис, щоденник, шифровку та класифікацію знахідок. Складена документація є складовою частиною звіту студента за археологічну практику.

Навчальна музейно-архівна практика. Під час практики студенти спілкуються з фахівцями архівної та музейної справи, проводять практичну роботу з музейними та архівними матеріалами під наглядом фахівців, ведуть самостійну роботу з пошуку, відбору, аналізу й інтерпретації інформаційних матеріалів.

Навчальна педагогічна практика. Ця форма практичної підготовки є пропедевтичною, основне завдання якої полягає в ознайомленні з системою навчальної роботи закладу освіти, вивченні учнів і колективу класу, участі у поточній навчально-виховній роботі вчителя і класного керівника.

Навчальна етнографічна практика. Реалізація завдань практики передбачає проходження студентами 3-х етапів роботи: початкового, основного, завершального. На початковому етапі студент повинен бути присутнім на зборах з практики; ознайомитися із програмою; отримати індивідуальне завдання у керівника і узгодити з ним календарний план роботи на період проходження практики; індивідуальне завдання занести у щоденник практики; прослухати інструктаж з техніки безпеки. На основному етапі (період проходження практики) студент повинен якісно і повністю виконувати індивідуальне завдання; збирати й узагальнювати матеріал за даними практики; систематично доповідати керівнику практики про виконані завдання; вести щоденник практики. На завершальному (підсумковому) етапі необхідно підготувати звіт з практики у відповідності до вимог програми практики; своєчасно здати у встановлений термін звіт по практиці на кафедрі.

Виробнича педагогічна практика. Дана форма практичної підготовки спрямована на вивчення педагогічних і організаційно-методичних засад навчально-виховного процесу. Протягом педагогічної практики студенти-практиканти самостійно проводять окремі види занять з учнями, знайомляться з роботою вчителя зі спеціальності, беруть участь у навчально-виховній та методичній роботі вчителів. Даний етап практичної підготовки повинен завершувати процес професійної підготовки до роботи вчителем історії.

Ступінь вищої освіти

магістр

Спеціальність

032 Історія та археологія

Спеціалізація (за наявності)

Історія України, всесвітня історія, джерелознавство, історіографія та спеціальні історичні дисципліни

Освітня програма

Історія

Професійна кваліфікація (за наявності)

Історик. Викладач історії

№ п/п	Вид практики	Обсяг кредитів	Місце проведення практики (організації, підприємства, установи)	Первинна посада, за якою проходить практика	Вміння, (компетентності, якими повинен оволодіти студент)
1	Виробнича практика (науково-дослідна)	6	Історичний факультет: випускові кафедри, науково-дослідні лабораторії, Запорізьке відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України	Молодший науковий співробітник	Вміння працювати з науково-методичною літературою. Здатність використовувати наявні засоби інформації, аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події і явища. Вміння володіти українською мовою для спілкування та оформлення наукової документації. Вміння спілкуватися та опрацьовувати літературу за фахом іноземною мовою. Здатність здобувати інформацію із ЗМІ, Інтернету тощо, використовувати її у професійній діяльності та соціальній комунікації.
2	Виробнича асистентська практика	6	Випускові кафедри історичного факультету ЗНУ Запорізький педагогічний коледж Економіко-правничий коледж при ЗНУ Запорізький торговий коледж	Асистент Викладач вищого навчального закладу Викладач професійного навчально-виховного закладу	Вміння планувати навчальну, навчально-методичну, організаційно-методичну, науково-дослідну та виховну роботу викладача ВНЗ. Здатність аналізувати навчальний план відповідного напрямку підготовки фахівців, його методології та змісту. Вміння складати робо-

					<p>чу програму одного з фундаментальних курсів.</p> <p>Вміння планувати аудиторну й самостійну навчальну роботу студентів, проводити практичні заняття зі студентами, організовувати контроль самостійної роботи.</p> <p>Вміння оцінювати якість знань студентів.</p> <p>Вміння готувати навчально-методичні матеріали.</p>
--	--	--	--	--	---

МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Виробнича практика (науково-дослідна). Мета практики – оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі майбутньої професії, формування у них на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної науково-дослідної роботи. Завдання практики: розглянути тенденції культурного розвитку суспільства при визначенні теми та актуальності наукового дослідження; виявляти нові тенденції в розвитку історичної науки та враховувати їх у визначенні напрямку наукового дослідження; сформулювати тему наукового дослідження; провести початкову документаційну евристику в архівосховищах; виявляти нову джерелознавчу інформацію за темою дослідження, здійснити її систематизацію, інформативну оцінку, класифікацію; навчитися проводити зовнішню та внутрішню критику документів; здійснювати історіографічний аналіз; визначати принципи систематизації наукової літератури та давати оцінку об'єктивності наукової інформації; скласти бібліографічні описи.

Виробнича асистентська практика. Мета практики – набуття магістрами досвіду самостійної викладацької роботи, оволодіння методами викладання дисциплін на відповідному професійному рівні, навичками спілкування з аудиторією майбутніх фахівців з вищою освітою, напруження магістрами власної методики навчальної діяльності, поглиблення професійних знань з педагогічної майстерності. Завдання практики: ознайомлення з основними напрямками роботи Запорізького національного університету як вищого навчального закладу IV рівня акредитації та його підрозділів, у тому числі й історичного факультету, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які визначені для проходження практики; ознайомлення з нормативними документами організації навчального, методичного, виховного і науково-дослідного процесу у вищих навчальних закладах України; ознайомлення з документами Болонського процесу та концепцією діяльності вищих навчальних закладів по включенню до Європейського простору вищої освіти; знайомство з основними принципами та напрямками роботи викладача вишу, нормативними документами, що їх визначають планування роботи викладача; отримання навичок планування навчальної, навчально-методичної, організаційно-методичної, науково-дослідної та виховної роботи викладача ВНЗ; здійснити аналіз навчального плану відповідного напрямку підготовки фахівців, його методології та змісту; вивчити робочу програму одного з фундаментальних курсів і порядок їх складання; набути навички планування аудиторної й самостійної учбової роботи студентів, проведення практичних занять зі студентами, організації контролю самостійної роботи; формувати навички оцінювання якості знань студентів, вивчити порядок атестації фахівців; отримати навички підготовки навчально-методичних матеріалів; отримати практичні навички з впровадження до навчального процесу сучасних педагогічних технологій; ознайомитись із особливостями навчальної та навчально-методичної діяльності викладача вищого навчального закладу I-II

рівня акредитації; ознайомитись з принципами, формами і методами виховної роботи зі студентами.

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Виробнича практика (науково-дослідна). Зміст практики передбачає визначення тематики, термінів реалізації і очікуваних результатів досліджень; складання календарного плану науково-дослідних робіт; визначення науково-дослідних тем; контроль за дотриманням календарного плану робіт; внесення змін у планові завдання; організація проміжних апробацій результатів досліджень; забезпечення наукової експертизи результатів досліджень; апробація результатів досліджень; аналіз сучасних напрямів і технологій історичного дослідження; врахування суспільних (народногосподарських, культурних, освітніх та ін.) запитів при визначенні дослідницької тематики; окреслення джерельної та історіографічної бази дослідження; вивчення та критичний аналіз джерел інформації по темі дослідження; застосування сучасних методів і технологій історичних досліджень; здійснення поточної апробації попередніх результатів дослідження; здійснення наукової експертизи за фахом; узагальнення результатів дослідження у формі тексту; підготовка звіту про виконану роботу; підготовка результатів дослідження до друку; популяризація результатів наукових досліджень.

Виробнича асистентська практика. Головний зміст виробничої асистентської практики полягає у підготовці та залученні студентів-магістрантів до самостійної виробничої діяльності – викладацької роботи у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації. Під час практики магістр знайомиться з основними напрямками діяльності викладача вищої школи: навчальною, науково-методичною, організаційною, науково-дослідною, виховною, методикою навчальної та виховної роботи, формує уявлення про тісний зв'язок навчально-методичної та науково-дослідної роботи, навчальної та виховної роботи у професійній діяльності викладача ВНЗ.

КОНТРОЛЬ ЗА ПРОХОДЖЕННЯМ ПРАКТИКИ

Контроль за роботою студентів під час практики здійснюють:

- *від університету*: методисти від кафедр, керівники практики, які відповідають за організацію практики, завідувачі кафедр, які забезпечують проведення практики, заступник декана історичного факультету з навчальної роботи, декан історичного факультету;
- *від бази практики*: керівник практики від бази практики

Види та форми поточного та підсумкового контролю визначаються робочими програмами практик.

ВИМОГИ ДО ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Основними видами звітної документації є звіт студента про проходження практики та щоденник практики. Інші види звітної документації визначаються робочими програмами практик, за пропозиціями випускових кафедр та затверджуються радами факультетів.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Критерії оцінювання роботи студентів під час проходження практик визначаються робочими програмами практик. Підсумки практик підводяться керівниками практики від кафедр на підставі оцінювання роботи студентів на базах практик, оформлення звітної документації та захисту звітів. Оголошення оцінок за проходження практик відбувається на підсумкових конференціях. Результати практик обговорюються на засіданнях кафедр, науково-методичної та вченої ради історичного факультету.